DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2026.50.12
УДК: 376.37:159.946.3-053.2

Чередніченко Н.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-3554-8047*
Тенцер Л.В.,
логопедичний пункт ліцею № 286 міста Києва
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-4337-5123*

МОДЕЛЬНА ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ВИВЧЕННЯ ДИТИНИ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ПИСЬМА

У статті представлено модельну програму комплексного психолого-логопедичного вивчення дітей молодшого шкільного віку з порушеннями писемного мовлення. Обґрунтовано актуальність комплексної діагностики дисграфії в умовах сучасної початкової освіти та інклюзивного навчання. Розглянуто основні науково-теоретичні підходи до визначення сутності, структури та механізмів порушень письма. Визначено зміст і послідовність діагностичної роботи, яка здійснюється за двома взаємопов'язаними напрямами: орієнтовно-аналітичним та спрямованим на вивчення механізмів порушень письма. Схарактеризовано основні діагностичні блоки, спрямовані на оцінювання операційних компонентів письма, загальнофункціональних механізмів писемномовленнєвої діяльності, лінгвістичних знань і усномовленнєвих передумов. Запропоновано структуру протоколу психолого-логопедичного обстеження учня з порушеннями писемного мовлення. Обґрунтовано значення результатів комплексної діагностики для визначення структури та ступеня прояву дисграфії, встановлення механізмів патологічних помилок і розроблення індивідуального маршруту психолого-логопедичної допомоги. Окреслено перспективи дослідження, які передбачають висвітлення змісту та методичного забезпечення комплексного обстеження дитини з дисграфією за розробленою модельною програмою, визначення системи оцінювання виконання учнями діагностичних завдань.

Ключові слова: діагностика, модельна програма, психолого-логопедичне обстеження, навичка письма, дисграфія, структура дисграфічного порушення, система корекційного впливу.

Nataliia Cherednichenko,
Lesia Tentser

MODEL PROGRAM FOR THE COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF A CHILD WITH WRITING DISORDERS

The article presents a model diagnostic program for the comprehensive psychological and speech-language assessment of primary school children with written language disorders, with particular emphasis on dysgraphia. The relevance of comprehensive assessment of written language disorders is substantiated in the context of contemporary primary education and the widespread implementation of inclusive education. The study focuses on the need to identify not only the specific manifestations of writing difficulties but also the underlying mechanisms and psychological, linguistic, and psychophysiological factors that determine their occurrence.

The theoretical framework of the proposed model is based on linguistic, psycholinguistic,

psychological, neuropsychological, and activity-based approaches to the study of writing as a complex form of speech activity. Writing is considered a consciously regulated activity involving motivational, operational, and control components and requiring an adequate level of development of general functional, cognitive, sensorimotor, and specific speech-language mechanisms. Particular attention is paid to the relationship between oral and written language development, linguistic competence, phonemic analysis, sound-letter encoding, visual-spatial processing, memory, attention, motor coordination, and self-regulation.

The diagnostic program is organized into two interrelated areas: an orientational-analytical assessment and an assessment of the mechanisms underlying writing disorders. The first area involves the analysis of anamnesis, psychological and pedagogical documentation, academic performance, oral language development, reading skills, and samples of written work, including the nature, frequency, and persistence of dysgraphic errors. The second area includes diagnostic tasks aimed at assessing the operational components of writing, general functional psychological processes, and linguistic knowledge and skills required for mastering the phonetic principle of writing.

The proposed structure of the psychological and speech-language assessment protocol includes anamnesis, oral language development, language analysis and synthesis, psychomotor development, reading and writing skills, mathematics learning, and a speech-language therapy conclusion. The results of the comprehensive assessment provide a basis for determining the structure and severity of dysgraphia, identifying the mechanisms of pathological errors, and developing an individualized psychological and speech-language intervention plan.

The prospects for further research have been outlined, including the presentation of the content and methodological support for the comprehensive assessment of children with dysgraphia based on the developed model program, as well as the development of a system for evaluating students' performance on diagnostic tasks.

Keywords: diagnostics, model program, psychological and speech-language assessment, writing skill, dysgraphia, structure of dysgraphic disorder, corrective intervention system.

Постановка проблеми. Одним із пріорітетних напрямів сучасної логопедії є висвітлення проблеми діагностики, корекції та попередження порушень писемного мовлення у молодших школярів. Проведені останніми десятиліттями вітчизняні наукові дослідження (О. Аль-Мраят, О. Аркадьєва, Н. Голуб, Е. Данілавічютє, Л.Журавльова, В. Ільяна, З. Мартинюк, Т. Пічугіна, В. Тарасун, Л. Тенцер, Н. Чередніченко та ін.) переконливо констатують значне зростання кількості учнів ЗЗСО початкової школи, які відчувають труднощі у засвоєнні шкільних навичок – письма, читання, математики. Неготовність дітей до засвоєння шкільної програми, низький рівень мовної та мовленнєвої компетенції призводить до порушень писемного мовлення – дисграфії та дислексії, а у подальшому - до дизорфографії. Широке впровадження інклюзивної форми навчання у загальноосвітнє середовище вимагає створення ефективних умов навчання, визначення змісту, форм та технологій корекційно-розвивального впливу на дітей, які мають порушення мовленнєвого розвитку. Актуальним та важливим є розробка комплексу психолого-педагогічних засобів діагностики та корекції порушень письма на основі аналізу вже існуючих наукових та методичних доробок вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків [1; 2; 3; 4; 9].

Аналіз досліджень і публікацій. У фундаментальних класичних і сучасних наукових вітчизняних та зарубіжних дослідженнях представлено наукові здобутки як педагогічної, так і психологічної науки (Т.Ахутіна, Л. Вавіна, А. Винокур, Н. Голуб, О. Гопіченко, Е. Данілавічютє, Л. Журавльова, В. Ільяна, Л. Коваль, О. Корнєв, Р. Лалаєва, Р. Лєвіна, О Лурія, З. Мартинюк, І. Марченко, Т. Кобилякова, Ю. Пінчук, Т. Пічугіна, І. Садовникова, А. Сиротюк, Є. Соботович, О. Гопіченко, В. Тарасун, Л. Тенцер, О. Токарєва, М. Хватцев, Н. Чередніченко та ін.).

Сучасна логопедія розглядає дисграфію як стійку вибіркову нездатність оволодіти

навичкою письма за правилами графіки, не дивлячись на достатній рівень інтелектуального та мовленнєвого розвитку дитини, відсутність грубих порушень слухового та зорового аналізаторів, а також оптимальні умови навчання. Проявляється вона у численних специфічних помилках на письмі, які є основним її мовленнєвим симптомом (Е. Данілавічютє, О. Корнєв, Л. Журавльова, Р. Лалаєва, Є. Соботович, О. Гопіченко, Н. Чередніченко) [4; 5; 13]**.**

З точки зору психолінгвістики *дисграфія* розглядається як часткове специфічне порушення процесу письма, як мовний розлад, зумовлений недорозвиненням мовної (лінгвістичної) здібності внаслідок несформованості окремих мовних операцій, порушення їхньої сукцесивно-симультанної інтеграції, недостатньої сформованості процесу інтеграції різних компонентів мовної системи (В. Тарасун). Під «мовною здібністю» науковці розуміють потенційні можливості і задатки індивіда до оволодіння мовою та мовленням. Рівень же сформованості навичок та вмінь, ступінь володіння мовою та мовленням визначається як «мовна компетенція». Отже, дисграфія як специфічне мовленнєве порушення обумовлене несформованістю мовної здібності і мовної компетенції, може проявляється у дітей із порушеннями фонетико-фонематичної та лексико-граматичної систем мови [11].

На думку Т. Ахутіної, О. Лурія, Л. Цвєткової, А. Сиротюка, (нейропсихологічний підхід), дисграфія являє собою порушення процесу письма як виду діяльності, що виникає внаслідок несформованості саморегуляції і контролю у писемній діяльності [12].

Базуючись на положеннях лінгвістики про рівні організації письма і в рамках структурно-функціонального підходу до психічної діяльності, Н. Чередніченко, Л. Тенцер визначено, що *дисграфія* є стійким специфічним системним порушенням, яке спричиняє значні труднощі в процесі оволодіння учнями письмом як засобом комунікації та перешкоджає повноцінному формуванню у них програмових лінгвістичних знань, умінь та навичок (Н.Чередніченко, Л.Тенцер) [12; 14].

У науковій зарубіжній та вітчизняній літературі представлено біологічний та когнітивний аспекти вивчення дисграфії та дислексії. З боку біологічного аспекту, порушення письма та читання зумовлені органічними, часто спадковими причинами. Когнітивний аспект вбачає причину порушень у несформованості вищих психічних функцій [6; 8].

У сучасних наукових дослідженнях висвітлено симптоматику, механізми та форми дисграфії та дислексії; розроблено методологічні підходи, напрями, зміст діагностичних та корекційних методик з подолання різних форм дисграфії та дислексії (О. Аль-Мраят, Н. Голуб, О. Гопіченко, Е. Данілавічютє, Л. Журавльова, Л. Коваль, О. Корнєв, Р. Лалаєва, Т. Пічугіна, І. Садовникова, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Тенцер, Н. Чередніченко та ін.). Разом із цим обгрунтування, поглиблення та систематизації вимагає зміст та методика комплексної психолого-педагогічної діагностики стану сформованості навички письма та читання, з'ясування провідних механізмів патологічних помилок та визначення на цій основі структури дисграфічного порушення, що і зумовило актуальність даної статті [1; 3; 5; 8].

Мета статті – висвітлення модельної програми комплексного психолого-логопедичного вивчення дитини із порушеннями письма.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалами дослідження слугували науково-методичні джерела з проблеми порушень писемного мовлення, спостереження за мовленнєвою та навчальною діяльністю молодших школярів із дисграфією та результати їхнього комплексного психолого-логопедичного обстеження. Використано *комплекс теоретико- емпіричних методів* — аналіз, синтез, порівняння та узагальнення психолого-педагогічних, психолінгвістичних, лінгвістичних, нейропсихологічних науково-теоретичних джерел з метою визначення теоретико-методологічних засад модельної програми; вивчення та аналіз анамнестичних і психолого-педагогічних даних, опитування батьків для визначення пре- та постнатальних факторів, які впливають на мовленнєвий

розвиток дитини; аналіз усного та писемного мовлення, загальнофункціональних передумов письма, результатів навчальних досягнень учнів.

Розробка діагностичної модельної програми здійснювалася на засадах комплексного, етіопатогенетичного, діяльнісного та диференційованого підходів із метою визначення структури й ступеня прояву дисграфії та механізмів патологічних помилок [12].

Виклад основного матеріалу. Дисграфія та дислексія характеризуються складним симптомокомплексом, що включає не лише стійкі патологічні помилки на письмі та при читанні, але і прояви парціальної недостатності психоемоційного і мовленнєвого розвитку школярів. Завдяки науковим досягненням в галузі психолінгвістики та нейропсихології, саме вчень про динамічну локалізацію та розвиток, про інтегративну діяльність мозку у процесі психічної діяльності (Т. Ахутіна, М. Бернштейн, О. Лурія, Р. Лалаєва, Л. Цвєткова) стало можливим розуміння причин та механізмів порушень письма і читання та розробки на цій основі напрямів, методів, прийомів подолання дисграфічних та дислексичних порушень у дітей [8].

Саме завдяки поєднанню психолого-педагогічного, психолінгвістичного та нейропсихологічного аспектів вивчення дисграфії та дислексії стало можливим пов’язати механізми порушень письма та читання з напрямами корекції. Ці аспекти співвідносять дисграфію та дислексію у дітей із несформованістю вищих психічних функцій (мовленнєвих та немовленнєвих), а також операцій письма та читання. Науковцями встановлено, що дисграфічні та дислексичні розлади в учнів виникають в результаті недорозвинення або затримки формування у них певних мозкових структур, зумовлюючи дефіцитарність формування одних психічних функцій на фоні збереження інших. Як наслідок, це спричиняє недорозвинення у молодших школярів окремих мовних операцій [7; 9; 10]. На основі аналізу компонентів, що входять до структури процесу письма як виду мовленнєвої діяльності (О. Лурія, О. Леонтьєв); психологічних передумов його формування (Л. Цвєткова), Н. Чередніченко, Л.Тенцер представили схему психологічної структури письма, яка лягла в основу розробки діагностичної моделі вивчення порушень письма у молодших школярів (рис.1.) [12].

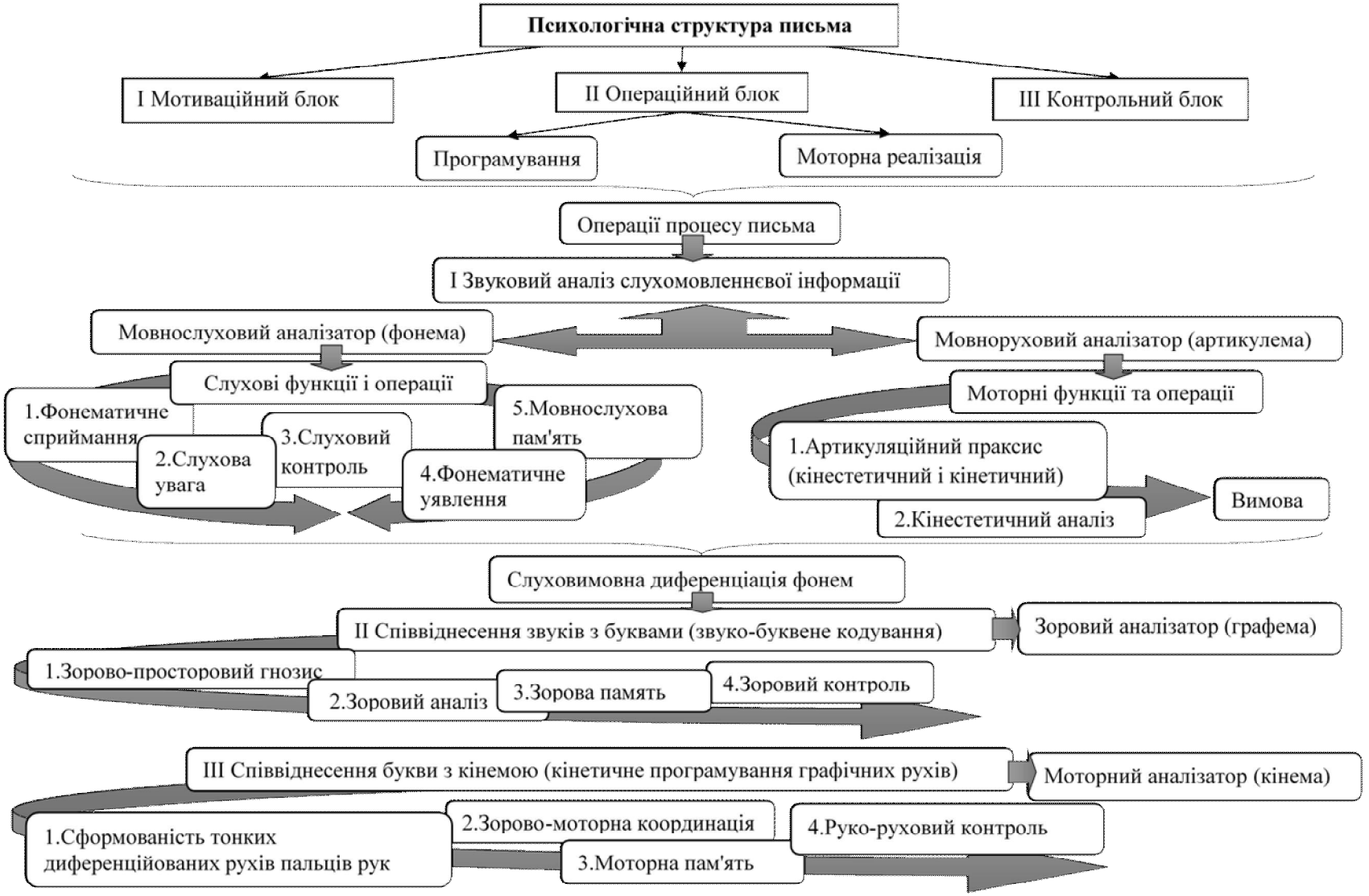

Рис. 1.1 Психологічна структура письма

Модельна програма комплексного вивчення дитини із порушеннями письма базується на таких науково-теоретичних положеннях:

- про письмо як складовий компонент писемного мовлення, його складну психологічну структуру, психофізіологічні механізми, які забезпечують його засвоєння (Т. Ахутіна; О. Корнєв, О. Леонтьєв, О. Лурія, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Цвєткова) [8; 11];

Письмо із самого початку є свідомою дією, що формується довільно у процесі навчання, складається із трьох основних блоків - мотиваційного, операційного та контрольного та забезпечується певним рівнем сформованості загальнофункціональних механізмів (сенсо-моторних та когнітивних функцій, операційних компонентів мислення); специфічних мовленнєвих механізмів та усномовленнєвих передумов (Е.Данілавічютє, О.Корнєв, Р.Лалаєва, Є.Соботович, В.Тарасун, Н.Чередніченко) (рис.1) [4; 12].

- про співвідношення мислення і мовлення, про внутрішній зв'язок і взаємообумовленість у розвитку мовлення і мислення (А. Валлон, Л. Виготський, М. Жинкін, О. Леонтьєв, О. Лурія, Ж. Піаже).

- про складну структуру розумової діяльності, її основні ланки, про характер розумових операцій і їх роль у навчальній діяльності молодших школярів (А. Люблінська, С. Рубінштейн та ін.) [12].

Згідно визначених положень під час опанування навичкою письма учень має засвоїти та оперувати мовними поняттями, виконуючи на мовному матеріалі розумові дії (аналіз, синтез, порівняння, диференціацію, узагальнення, контроль). Цей напрям залежить від рівня інтелектуальних можливостей дитини, її мовних (лінгвістичних) здібностей. Так, відтворення звуко-буквеного образу слова залежить від якості засвоєння операції звукового аналізу як розумової дії, а сформованість диференціації фонемо-графем як в усному мовленні, так і на письмі забезпечує повноцінність фонематичних уявлень про звуко-буквений склад слова. Від високого рівня узагальнень залежить утворення в учнів міцних звуко-буквених асоціацій та засвоєння мовних понять, що забезпечує формування у молодших школярів лінгвістичних знань та умінь.

Онтогенетична несформованість у дитини потенційних можливостей і задатків до засвоєння мови та мовлення, зниження рівня розвитку вербального інтелекту сприяє виникненню дисграфічних розладів, зумовлює труднощі оволодіння мовними знаннями, уміннями і навичками та їх використання у практичній мовленнєвій діяльності (Е. Божович, С. Конопляста, О. Корнєв, О. Леонтьєв, В. Тарасун, Н. Чередніченко, А. Шахнарович) [7; 11; 13].

Вивчення симптоматики, причин та механізмів патологічних дисграфічних та дизорфографічних помилок у письмі молодших школярів грунтується на спеціальних науково-методичних принципах: етіопатогенетичному (урахування причин і механізмів порушення), комплексності; діяльнісного підходу (урахування провідного виду діяльності відповідно до віку дитини); диференційованого підходу, взаємозв’язку мовленнєвого і загального психічного розвитку [12].

Представимо розроблену нами *модельну програму комплексного вивчення дітей із порушеннями письма* **(**рис.2).

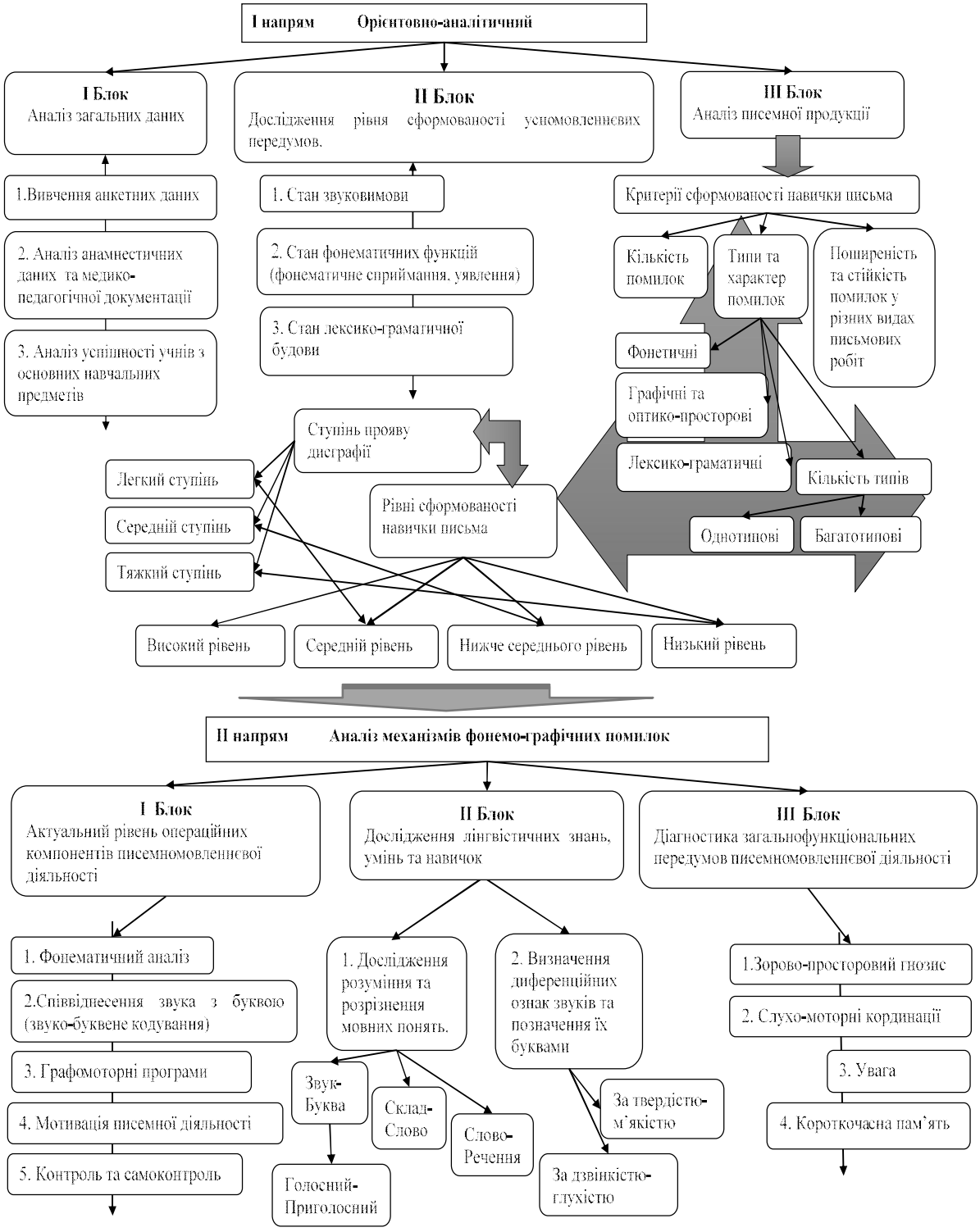

Рис. 2. Модельна програма комплексного вивчення дітей із порушеннями письма

Комплексне психолого-педагогічне і логопедичне обстеження молодших школярів із дисграфією за даною моделлю має на меті визначення структури дисграфічного порушення та ступеня прояву дисграфії. Відбувається воно поетапно за двома напрямами – орієнтовно-аналітичному та аналізу механізмів порушень письма [12; 13].

Перший, *орієнтовно-аналітичний* напрям діагностики передбачає вивчення анкетних та анамнестичних даних про дітей, матеріалів психолого-педагогічної документації та стану успішності з базових навчальних предметів мовного циклу та математики; оцінку рівня розвитку усного мовлення учнів як важливої базової передумови опанування навички

письма; всебічний аналіз письмових робіт молодших школярів задля виявлення характеру типових дисграфічних та дизорфографічних помилок, а також визначення на цій основі ступеня прояву дисграфії. Також важливим є аналіз стану сформованості в учня навички читання.

Мета другого діагностичного напряму полягає у *з'ясуванні патологічних механізмів* допущених учнями помилок та визначенні структури порушення, що передбачає вивчення актуального рівня: 1) операційних компонентів процесу письма – фонематичного аналізу, звуко-буквеного кодування, співвіднесення букви з її моторним образом – кінемою, мотивації та контролю; 2) психічних функцій, що складають загальнофункціональну базу писемномовленнєвої діяльності (зорово-просторового гнозису, просторових уявлень, уваги, пам'яті та слухо-моторної координації); 3) лінгвістичних знань та умінь, необхідних для засвоєння фонетичного принципу письма.

Зміст методики 2 напряму представлений трьома діагностичними блоками, кожний з яких містить завдання, вправи та проби; що враховують вікові показники розвитку учнів.

Провідними критеріями оцінювання діагностичних завдань є такі: наявність мотивації до співпраці з логопедом, розуміння інструкції, спосіб виконання, здатність використовувати допомогу логопеда та контролювати якість виконання завдання.

Результатом проведення комплексного психолого-педагогічного та логопедичного обстеження є логопедичне заключення, яке складається на основі протоколу обстеження. На підставі цього в майбутньому визначаються основні напрями корекційної логопедичної роботи, окреслюється зміст психологічної корекції з метою впливу на ті психічні функції та операції, порушення яких викликає труднощі в оволодінні навичками письма та читання.

Схема протоколу психолого-логопедичного обстеження учня із порушеннями писемного мовлення.

1. Анамнестичні дані (стан раннього психомоторного та мовленнєвого розвитку).
2. Стан усномовленнєвого розвитку на момент обстеження дитини.
2. 1. Стан імпресивного мовлення.
2.2. Стан експресивного мовлення.
А) стан фонетико-фонематичної та просодичної сторони мовлення;
Б) стан лексико-граматичної сторони мовлення;
3. Стан сформованості різних видів мовного аналізу і синтезу (звуко-буквеного, синтаксичного, морфологічного).
4. Особливості психомоторного розвитку.
5. Стан писемного мовлення
5.1. Стан навички читання.
5.2 Стан навички письма.
5. Особливості засвоєння математики.
6. Логопедичний висновок.

Висновки. Таким чином, ми дійшли висновку, що проблема комплексної діагностики стану писемного мовлення у школярів із труднощами у навчанні є актуальною, не зважаючи на достатню кількість наукових досліджень з даної проблеми. Розроблена модельна програма комплексного вивчення дитини із порушенням писемного мовлення базується на положеннях лінгвістики про рівні організації письма та читання, структурно-функціональному підході до психічної діяльності, психологічні структурі процесу письма та читання та надає змогу логопеду не лише оцінити стан сформованості навички письма та читання, а й окреслити маршрут надання учневі комплексної психолого-логопедичної допомоги з метою подолання труднощів засвоєння писемномовленнєвої діяльності та формування у них лінгвістичних знань, умінь та навичок відповідно віку. Лише розуміння фахівцем причин та механізмів порушень письма та читання може створити якісну систему допомоги школярам, починаючи від початкової ланки, до вивчення української мови в середніх та старших класах.

Перспективи подальших досліджень. Перспективами дослідження є висвітлення змісту та методичного забезпечення комплексного обстеження дитини з дисграфією за розробленою модельною програмою, а також визначення системи оцінювання виконання учнями діагностичних завдань. Окремим напрямом є розробка стандартизованої методики діагностики порушень письма в учнів із труднощами у навчанні.

Література

1. Аль-Мраят О. Б. Формування графо-моторних навичок у дітей з аутизмом: теоретичні засади і шляхи реалізації. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). 2019. № 14. С. 5–18. DOI: https://doi.org/10.32626/2413-2578.2019-14.5-18. URL: https://aqce.kpnu.edu.ua/article/view/184052 (дата звернення: 15.09.2026).

2. Боднар Н. М. Корекційна робота із запобігання дисграфії в дітей молодшого шкільного віку. Педагогічний альманах. 2016. Вип. 30. С. 17–24.

3. Голуб Н. М. Науково-теоретичні засади досліджень писемного мовлення та його порушень. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. Київ : Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. Вип. 21. С. 54–62.

4. Данілавічютє Е. А. Методика подолання фонемо-графічних відхилень у молодших школярів з ДЦП. Теорія і практика сучасної логопедії : зб. наук. праць. Київ : Актуальна освіта, 2004. Вип. 1. С. 99–134.

5. Журавльова Л. С. Комплексний аналіз порушень письма у дітей молодшого шкільного віку. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2018. № 1 (20). С. 78–83.

6. Ільяна В. М. Дислексія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2023. 158 с. (дата звернення: 15.09.2026).

7. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічна діагностика відхилень в розвитку. Проблеми та перспективи : зб. наук. праць з проблем дефектології. Луганськ, 2003. Вип. І. С. 131–136.

8. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. 4-те вид., переробл. та допов. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 856 с.

9. Мартинюк З. С. Дисграфія. Спеціальна педагогіка і психологія: сучас. термінол. словник / за ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. С. 57–58 (дата звернення: 15.09.2026).

10. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення : навч.-метод. посіб. / Данілавічютє Е. А., Трофименко Л. І., Ільяна В. М., Рібцун Ю. В., Мартинюк З. С., Грибань Г. В. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2022. 847 с. (дата звернення: 15.09.2026).

11. Тарасун В. В. Писемне мовлення: запобігання і корекція порушень : наук.-метод. посіб. Київ: **[**б. в.**]**, 2007. 151 с.

12. Тенцер Л. В. Діагностика та корекція дисграфії у молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 – корекційна педагогіка / Тенцер Леся Вікторівна; наук. керівник Чередніченко Наталія Володимирівна; Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 310 с.

13. Чередніченко Н. В., Горбачова Д. М. Комплексна діагностика дисграфічних та дизографічних помилок у письмі молодших школярів із порушенням писемного мовлення. Логопедія: наук.-метод. журн. 2015. № 5. С. 73–84. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10857 (дата звернення: 15.09.2026).

14. Чередніченко Н. В., Тенцер Л. В. Результати впровадження комплексної системи корекції фонетико-графічних помилок у молодших школярів із дисграфією. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн. 2020. № 8 (102). С. 40–57. DOI: https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.08/040-057.

References

1. Al-Mrayat, O. B. Formation of Graphomotor Skills in Children with Autism: Theoretical Foundations and Ways of Implementation. Current Issues of Correctional Education (Pedagogical Sciences). 2019. No. 14. P. 5–18. DOI: https://doi.org/10.32626/2413-2578.2019-14.5-18.URL:

https://aqce.kpnu.edu.ua/article/view/184052 (accessed: 15.09.2026).

2. Bodnar, N. M. Corrective Work to Prevent Dysgraphia in Primary School-Age Children. Pedagogical Almanac. 2016. Issue 30. P. 17–24.

3. Holub, N. M. Scientific and Theoretical Foundations of Research into Written Language and Its Disorders. Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 19: Correctional Pedagogy and Special Psychology: Collection of Scientific Papers. Kyiv: Publishing House of the National Pedagogical Dragomanov University, 2012. Issue 21. P. 54–62.

4. Danilavichyute, E. A. Methodology for Overcoming Phoneme-Graphic Deviations in Primary Schoolchildren with Cerebral Palsy. Theory and Practice of Modern Speech Therapy: Collection of Scientific Papers. Kyiv: Aktualna Osvita, 2004. Issue 1. P. 99–134.

5. Zhuravliova, L. S. Comprehensive Analysis of Writing Disorders in Primary School-Age Children. Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University. Series: Pedagogy. 2018. No. 1 (20). P. 78–83.

6. Iliana, V. M. Dyslexia: Supporting a Child with Special Speech and Language Needs in the Educational Environment: Teaching and Methodological Manual. Kyiv: Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2023. 158 p. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739361/ (accessed: 15.09.2026).

7. Konopliasta, S. Yu. Psychological and Pedagogical Diagnosis of Developmental Deviations. Problems and Prospects: Collection of Scientific Papers on Defectology. Luhansk, 2003. Issue I. P. 131–136.

8. Speech Therapy: Textbook / edited by M. K. Sheremet. 4th ed., revised and supplemented. Kyiv: Slovo Publishing House, 2017. 856 p.

9. Martyniuk, Z. S. Dysgraphia. In: Special Pedagogy and Psychology: Modern Terminological Dictionary / edited by L. I. Prokhorenko, V. V. Zasenko. Kyiv: Heneza, 2024. P. 57–58. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744568/ (accessed: 15.09.2026).

10. Psycholinguistic Didactic Technologies for the Diagnosis and Overcoming of Speech Disorders in Primary Schoolchildren with Severe Speech Disorders: Teaching and Methodological Manual / Danilavichyute, E. A., Trofymenko, L. I., Iliana, V. M., Ribtcun, Yu. V., Martyniuk, Z. S., Hryban, H. V. Kyiv: Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2022. 847 p. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734273/ (accessed: 15.09.2026).

11. Tarasun, V. V. Written Language: Prevention and Correction of Disorders: Scientific and Methodological Manual. Kyiv: **[**publisher not specified]**,** 2007. 151 p.

12. Tentser, L. V. Diagnosis and Correction of Dysgraphia in Primary Schoolchildren: PhD thesis in Pedagogical Sciences: 13.00.03 – Correctional Pedagogy / Tentser Lesia Viktorivna; academic supervisor Cherednichenko Nataliia Volodymyrivna; Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv, 2021. 310 p.

13. Cherednichenko, N. V., & Horbachova, D. M. Comprehensive Diagnosis of Dysgraphic and Dysographic Errors in the Writing of Primary Schoolchildren with Written Language Disorders. Logopedia: Scientific and Methodological Journal. 2015. No. 5. P. 73–84. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10857 (accessed: 15.09.2026).

14. Cherednichenko, N. V., & Tentser, L. V. Results of the Implementation of a Comprehensive System for the Correction of Phonetic and Graphic Errors in Primary Schoolchildren with Dysgraphia. Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies: Scientific Journal. 2020. No. 8 (102). P. 40–57. DOI: https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.08/040-057.

Дата першого надходження статті до видання: 14.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0